

(/)

🏠 (/) > Lokalhistorie (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie>)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Torvehuse

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/raageleje-foer-og-nu>)

Torvehuse

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 1002

Del artikel: **f** (<https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/torvehuse>) **t**

(<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på [http://www.historie-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/torvehuse)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/torvehuse](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/torvehuse)) **in**

(<http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/torvehuse&title=>)

Kenn Tarbensen og Nicolai Falberg Jensen

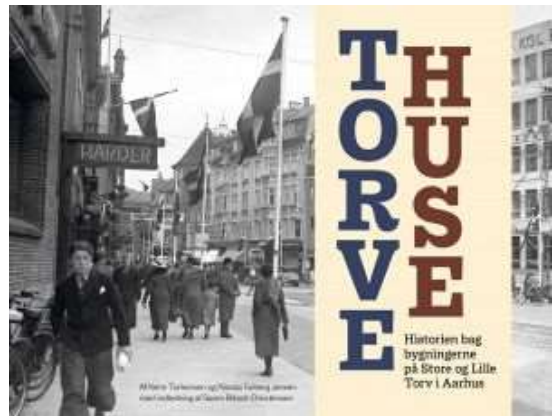
Torvehuse

Turbine. 270 sider. Rigt ill. 249,95. kr.

Af Anders Ellegaard

Bogens undertitel er: "Historien bag bygningerne på Store Torv og Lille Torv i Aarhus." - På én gang er det både begrænsende og udvidende. For det første er der kun 20 ejendomme på de to torve (plus en domkirke og en pølsebod), for det andet giver det mulighed for at gå i dybden med historien om hver enkelt ejendom.

Forordet er skrevet af Århus' stadsarkivar Søren Bitsch Christensen. Selv om de enkelte ejendomme er blevet revet ned og genopført måske flere gange, og selv om anvendelsen af ejendommene har skiftet, så har torvene/byrummene altid været der. Kilderne til bogen er mange, og arbejdet med den startede, medens Rigsarkivet og Aarhus Stadsarkiv havde til huse i Erhvervsarkivet på Vester Allé.

Indledningen er en rejse gennem tiden og historien. Hvordan opstod torvene? Torve findes næsten i alle byer. Anvendelsen af torvene har skiftet, men vel efter nogenlunde det samme mønster overalt.

Overskrifterne i indledningen er: Torvenes dannelse. - En vandring på torvene i 1600-tallet. - Kirkens og borgernes bygninger og områder. - Købmandsgårde ved byportene udfordrer torvene. - Beboere og familier ved torvene i 1787. - Magtens boliger og under åben himmel. - Paradeplads. - Torvene i den moderne by. - "Citydannelse" og omdannelse af pladser og huse. - Stor strid om ny torvehandelsplan. - Ønsker om at nedlægge torvehandelen på Lille Torv og overdække åen. - Motortrafikkens nye centrum. - Trafikken sejrer på torvene. - Nye bylivsidealer vinder frem i 1980'erne. - Kulturarv.

Som det fremgår, er der mange spændende emner knyttet til torvenes opståen, udvikling og skiftende brug. Nogle af fællesordene for de to torve er: færdsel, handel, elite og borgerskab. Byrådets, de handlendes, beboernes og brugernes ønsker er skiftet gennem tiden; somme tider har ønskerne været modsatrettede og i infight.

Efter den indledende, historiske og perspektiverende indledning tager forfatterne fat på de enkelte ejendomme, som næsten alle er fredede eller bevaringsværdige. Som nævnt er der 20 plus 2 ejendomme i alt, hvilket gør, at det er umuligt i en anmeldelse at beskrive dem alle sammen. Men et lille udvalg skal med.

Store Torv 5, "Løveapoteket," er den ældste ejendom på Store Torv. Der har været apotekere i Århus siden 1500-tallet, og apotekergårdene lå i begyndelsen i Store Torv 6, 8 og 10. - I 1711 købte apoteker Bernt Holsted nr. 5 og flyttede apoteket. - I 1745 fik apoteker Jacob Helms den gamle gård revet ned. Den nuværende ejendom blev bygget i 1745-46. Et skøde fra 1767 beskriver ejendommen, som var matrikuleret fra Store Torv til Skt. Clemens Stræde. Siden opførelsen er der sket flere ændringer i stil, etageantal og vinduer. Alt sammen beskrevet i bogen. - I forhuset har der siden 1745 været apotek, men også handskeforretning, sølvsmed (Franz Hingelberg) og Daniel Bangs boghandel fra 1888, som Kristian F. Møller (nuværende boghandler Marianne Møllers oldefar) overtog i 1905. Siden 1876 har der i kælderens været forskellige forretninger. Blandt andet siden midten af 1910'erne et fotografisk magasin, Mimosa, som i 1935 blev overtaget af Martin Sørensen. Hans barnebarn, Robert Sørensen, er i dag ejer af forretningen. - Hvorfor nævne dette? Fordi forfatterne gør opmærksom på, at nogle forretninger på Store Torv glimrer ved deres imponerende levetid, og at de overtages af generation efter generation. De to nævnte er oprindeligt fra omtrent 130 og 85 år siden.

Lille Torv 1-3 er i dag Magasin du Nord på Immervad. En bygning i et moderne arkitektonisk formsprog, som på én gang er meget flot og alligevel slet ikke svarer til de gamle bygningers formsprog. - Oprindeligt lå der en trelænget, treetagers renæssancegård i bindingsværk opført i 1597. Fra 1788 dog reduceret til to etager. Gården var købmandsgård indtil 1872, hvorefter der var forskellige forretninger og beboelse i den. - Gården blev af nye ejere nedrevet og genopstillet ved landsudstillingen i Tangkrogen i Århus i 1909. Genopførelsen skete i form af, hvordan man mente gården oprindeligt havde set ud i 1597. Efter landsudstillingen blev gården atter nedtaget og genopstillet som den første bygning i dét, som er blevet til Den Gamle By i Århus. - På Immervad opførte de nye ejere en

nyklassicistisk fireetagers bygning, som dels havde butikker dels beboelse. Efter Vett og Wessels (Magasin du Nord's) køb i 1961 blev denne bygning revet ned i 1963, og den nuværende bygning blev bygget i etaper. I stedet for en haveagtig gård blev der bygget et parkeringshus i fem etager, og efter aftale med Århus Kommune etableredes en busvej fra Hans Hartvig Seedorffs Stræde til Klostertorv.

Lille Torv 6. Hvis man står med ryggen til domkirken og kigger via Store Torv til Lille Torv, ser man dér en bygning, som kunne være taget fra tidligere tiders Firenze. En bygning i granit, sandsten, marmor og mursten. En solid bankbygning, som kan ses som et svar på domkirkens udtryk. - Oprindeligt lå der en købmansgård, som blev opført omkring 1597, og den var i 1782 i alt 44 fag lang. I 1836 blev gården købt af Magnus og Nathan Lazarus, og den blev kendt som "Lazarus'gård." I 1895 blev den overtaget af Jydsk Handels- og Landbrugsbank, som fik opført den nuværende treetagers ejendom med indflytning i år 1900. I mange år blev stueetagen brugt til bankvirksomhed, medens de to øverste etager blev lejet ud til forskellige formål. Banklokalet var berømt for sin udformning og ikke mindst kunstneriske udsmykning af hvælvingerne. Her var malet stiliserede blomster samt allegoriske figurer og grupper, som beskrev forskellige erhverv. Desuden var der til hvert erhverv skrevet et fyndord, som passede til erhvervet. Til smedene for eksempel: "Mands Vilje bøjer Jern." Efter bankfusionen i 1990 ophørte bankvirksomheden i bygningen, som siden er udlejet til forskellig virksomhed. Bygningen blev fredet i 1995.

Som et kuriosum handler det næste kapitel om pølseboden, som står foran Lille Torv 6; den just omtalte bankbygning. Børnenes Kontor havde oprindeligt en transportabel pølsevogn holdende lige ude foran banken, hvilket irriterede bankdirektøren meget. Han forsøgte at få den fjernet, men efter et forlig enedes man om, at der skulle rejses en rigtig fast pølsebod. Med inspiration fra de oprindelige "orientalske" telefonbokse fra omkring år 1900 blev den nuværende pølsebod tegnet og opført. Bodens åbnede i februar 1980, og selv om der ikke er meget plads i den, er pølsemanden glad: der er indlagt varmt vand i modsætning til de transportable pølsevogne! - De oprindelige telefonbokse stod indtil 1970, og den sidste originale telefonboks kan i dag ses i Den Gamle By.

Bogens to sidste kapitler handler om de to mest ikoniske bygninger på torvene: Domkirken og Hotel Royal. Den mørke domkirke og det lyse, hvide hotel i spil og modspil.

Det nuværende Hotel Royal bestod oprindeligt af flere gårde -. Mod Store Torv lå Kongens Gård, som i 1798 blev benyttet til beboelse. I 1837 købte gæstgiver Niels Larsen ejendommen, og han åbnede Hotel Royal d. 24. maj 1838. Ejendommen blev ombygget og udvidet med naboejendomme. I bogen redegøres for familien Larsens skiftende ejere. I 1862 kom jernbanen til Århus og Hotel Royal etablerede hestetrukken omnibus fra og til banegården. Man satsede allerede dengang på at være det førende hotel uden for København. Ud over hoteldrift var hotellet centrum for kunstudstillinger, folkemøder, baller og forskellig optræden. Efter 2. verdenskrig har hotellet levet en meget tumultarisk tilværelse med truende konkurs og lukning, biograf, diskotek, pub, fortovsrestaurant, palmehave og café. I 1991 lukkede biografen, Royal Cinema, og kasinoet blev åbnet. Hotellets historie er lang, omskiftelig og spændende.

Domkirken er bygget i perioden 1200-1350. Der er senere sket forskellige til- og ombygninger. Den første trækirke, som blev afløst af en stenkirke, lå uden for byvolden: Vor Frue Kirke fra 960'erne med klosterkompleks.

Biskop Peder Vagnsen (Vognsen) (ca. 1139-1204) var af Hvideslægten og i familie med Absalon. Han blev udnævnt til biskop i Århus (1192-1204), og andet steds er det beskrevet, at han var bedre vandt end Vor Frue Kirke. Han fik i 1197 paven tilladelse til at bygge en domkirke indenfor volden; altså dér hvor domkirken ligger i dag. Domkirken blev viet til Skt. Clemens, de søfarendes helgen. Domkirkens historie er lang og fyldt med historie, tilbygninger og ombygninger. Romansk, gotisk, barok...you name it - we got it! Domkirkens lange historie kan læses andet steds. - I tidens løb har domkirken været omgivet af mange forskellige bygninger, rådhus, bispegård, gårde og boder, men er nu frilagt.

Bogen afsluttes med noter, arkivmateriale og litteraturhenvisninger.

Lidt malurt skal der i bøgeret: i billedteksten side 19 og billedteksten side 123 for neden har man skrevet højre-venstre forkert. Side 251 har man skrevet, at domkirken er Store Torvs vestlige ende. Det er altså den østlige!

Det er en fantastisk spændende bog med gode beskrivelser af torvenes opståen, historie og skiftende brug og om ejendommenes oprindelse og historie med mange gode fotografier og tegninger fra gammel og ny tid, og den må have krævet meget arbejde med søgning i arkiver, med tekst og billeder. Bogen anbefales kraftigt.

[Historie-online.dk, den 9. juni 2021]

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/raageleje-foer-og-nu>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

FISKERIETS HISTORIE I VEJLE FJORD OG DE TILLØBENDE VANDE.

(<http://www.historie-online.dk/boger/fiskeriets-historie-i-vejle-fjord-og-de-tilløbende-vande>)

LØGUM - KLOSTER, SLOT OG BY

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/loegum-kloster-slot-og-by>)

MED SKIBET I KROPPEN

(<http://www.historie-online.dk/boger/med-skibet-i-kroppen>)

Nordjyske fortællinger

Nordjyllands Kystmuseum er gået sammen med Læsø Museum samt KaRe Podcast i det ambitiøse podcastprojekt "Genfortalt-Nordjylland".

(<http://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/nordjyske-fortaellinger>) (<http://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/nordjyske-fortaellinger>)